

Stiftelsesklagenemnda

Stiftelsesklagenemndas avgjørelse i sak 2019/0657

Stiftelsesklagenemndas avgjørelse av klage av 5. august 2019 fra A på Stiftelsestilsynets vedtak av 11. juli 2019.

Saken gjelder Stiftelsestilsynets vedtak om å avvise søknad fra A om opphevelse av forbud mot salg og utparsellering av eiendommen gnr. X, bnr. X i B kommune. Grunnen til at Stiftelsestilsynet har avvist saken er at As sønn, C, pretenderer å ha rettigheter til den aktuelle eiendommen slik at stiftelsesloven § 55 etter Stiftelsestilsynets syn ikke kan anvendes.

Spørsmålet i klagesaken er om det var grunnlag for å avvise søknaden uten realitetsbehandling.

1 Stiftelsesklagenemndas kompetanse og sammensetning

Stiftelsesklagenemndas kompetanse er fastsatt i lov 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven) § 7a. Etter bestemmelsen avgjør Stiftelsesklagenemnda klager på enkeltvedtak som er fattet av Stiftelsestilsynet i medhold av bl.a. stiftelsesloven.

Stiftelsesklagenemnda har full prøvelsesadgang i saken, jf. lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 34. Klageren har fått utsatt klagefristen, og klagen er fremsatt innen den utsatte fristen. Vilåårene for å behandle klagen er til stede, jf. forvaltningsloven §§ 29 og 32.

Lederen Gudmund Knudsen og medlemmene Kamilla Silseth og Henning Sollid deltok ved behandling og avgjørelse av klagen i Stiftelsesklagenemnda.

2 Sakens bakgrunn i hovedtrekk

I Ds testament datert 8. mai 1981 er det bl.a. bestemt:

«Ved min bortgang skal alt jeg etterlater meg tilfalle min søstersønn, [A], f. [X].[XX].[XXXX]. Dog skal eventuell besetning på min eiendom, [E], gnr. [X], bnr. [X] i B, slaktes.

Eiendommen skal ikke videreselges, og den skal heller ikke utparselleres i tomter.

Hvis arvingen dør før arvelateren, går alle rettigheter etter dette dokument over til arvingens sønn, [C].»

I tilleggstestament av 13. august 1982 er det presisert at testamentet av 8. mai 1981 omfattet alt D eiet, herunder eiendommen gnr. X, bnr. X i B.

Eieren av gnr. X, bnr. X i B kommune, A (klageren), søkte 30. april 2019 Stiftelsestilsynet om opphevelse av forbudet mot salg og utparsellering. I søknaden heter det bl.a. at han har dyrket jorden og holdt bygningsmassen vedlike. I de senere år har han forpaktet bort jorden. I en alder av 83 år, og bosatt i G, har reising til og vedlikehold av eiendommen blitt en ikke

ubetydelig belastning. Ifølge A kan han ikke regne med bistand fra sin sønn som er bosatt på gården. A har forsøkt å innhente uttalelser fra sine sønner i forbindelse med søknaden. Sønnen F ga tilslutning til søknaden. Den andre sønnen, C, besvarte ikke henvendelsen fra faren.

Stiftelsestilsynet tok i forbindelse med behandling av søknaden kontakt med sønnen C for å undersøke om han mener å ha rettigheter etter Ds testament som gjør at Stiftelsestilsynet ikke kan behandle søknaden om oppheving av urådighetsklausulen. I brev av 15. juni 2019 til Stiftelsestilsynet skriver C følgende:

«På grunnlag av teksten på side 2 i tilleggstestamentet datert 8. mai 1981 skrevet [D] anser jeg meg som rettighetshaver til eiendommen, gnr [X] bnr [X] i [B] kommune.

Av denne grunn vil jeg heller ikke støtte eller tillate noen form for endring eller oppheving av urådighetsklausuler knyttet til nevnte eiendom.»

Stiftelsestilsynet avviste i vedtak 11. juli 2019 (vedtaket) søknaden om opphevelse av urådighetsklausulen uten realitetsbehandling fordi As sønn, C, pretenderer å ha rettigheter til den aktuelle eiendommen. Derfor kan etter Stiftelsestilsynets syn stiftelsesloven § 55 ikke anvendes. A påklaget dette vedtaket 5. august 2019.

Stiftelsestilsynet har vurdert klagen, men har ikke funnet grunn til å omgjøre vedtaket. Saken ble oversendt Stiftelsesklagenemnda ved brev av 8. november 2019. Klager innga merknader til Stiftelsestilsynets innstilling i klagesaken i brev av 16. desember 2019.

Stiftelsesklagenemndas avgjørelse bygger på de saksdokumentene som nemnda har mottatt innen behandlingen av klagen.

3 Stiftelsestilsynets vedtak

Vedtaket av 11. juli 2019 lyder:

«Søknad datert 30. april 2019 om oppheving av urådighetsklausuler påheftet gnr. [X] bnr. [X] i [B] kommune, avvises.»

Stiftelsestilsynet viser innledningsvis til stiftelsesloven § 55 og at denne bestemmelsen viderefører § 38 i den tidligere stiftelsesloven av 1980. Selv om det ikke følger av ordlyden, er det Stiftelsestilsynets syn at det er en absolutt forutsetning for at Stiftelsestilsynet kan behandle en søknad etter stiftelsesloven § 55 første ledd bokstav a, at ingen gjør gjeldende å være rettighetshaver etter de klausulene som ønskes opphevet/endret. Det kan heller ikke være uenighet om hvorvidt det foreligger en urådighetsklausul uten rettighetshavere, eller hvordan klausulen for øvrig er å forstå. Stiftelsestilsynet avslutter slik: *«En eventuell tvil/tvist om forståelsen må avklares med bindende virkning, f.eks ved domstolene, før en søknad eventuelt kan behandles av Stiftelsestilsynet.»*

Stiftelsestilsynet viser i vedtaket til sin høringsuttalelse til utkast til ny stiftelseslov i NOU 2016: 21 der det bl. a. redegjøres for tilsynets praksis etter gjeldende stiftelsesloven § 55.

Fordi C med grunnlag i testamentet anser seg som rettighetshaver til gnr. X, bnr. X i B kommune mener Stiftelsestilsynet at det er en uenighet mellom søker og C om hvordan testamentet og urådighetsklausulene skal forstås. Stiftelsesloven § 55 første ledd bokstav a kan derfor etter Stiftelsestilsynets syn ikke anvendes.

4 Klagers anførsler

Klager har påklaget Stiftelsestilsynets vedtak i brev av 5. august 2019.

Klagers anførsler kan oppsummeres slik:

Klager forstår Stiftelsestilsynets praksis slik at Stiftelsestilsynet ikke vil behandle en søknad om å fjerne eller endre en urådighetsklausul såfremt det foreligger en viss uenighet mellom flere personer omkring urådighetsbestemmelser inntatt i testament. Dette er etter klagers syn en spesiell praksis. Stiftelsestilsynet er som forvaltningsorgan også forpliktet til å vurdere nærmere om innholdet i innsigelsen eller uenigheten har en viss juridisk holdbarhet.

I denne saken er ikke innsigelsen holdbar ettersom det ikke er noen tvil om at klageren per i dag er rette hjemmelshaver til eiendommen. C har ingen rett til å overta eiendommen. Klager har ikke gitt C noen lovnad om en spesiell arverett til eiendommen. Han har heller ikke odelsrett til eiendommen. Bestemmelsen i testamentet om at C skal arve D hvis arvtaker faller bort før arvelateren, kommer ikke til anvendelse fordi klageren overlevde arvelateren og mottok eiendommen i samsvar med testamentet.

5 Stiftelsestilsynets merknader til klagen

I sin innstilling i klagesaken viser Stiftelsestilsynet på nytt til den tidligere stiftelsesloven av 1980 § 38 og tilhørende forarbeider, Ot.prp.nr. 3 (1979-1980). Videre vises det til Geir Woxholth, Stiftelser etter stiftelsesloven 2001, side 505 flg. Fra disse kildene utleder Stiftelsestilsynet at det ikke kan være uenighet om hvorvidt det foreligger en urådighetsklausul uten rettighetshavere eller hvordan klausulen skal forstås, for at søknaden skal kunne tas under behandling.

Til klagers anførsel om at Stiftelsestilsynet ikke kan unnlate å behandle sakens realitet skriver Stiftelsestilsynet:

«Innledningsvis vil vi presisere at vi selvsagt er enig med klager i at det rettslige utgangspunktet er at når en lov åpner for å søke det offentlige om en tillatelse eller et annet gode, må dette forstås slik at forvaltningsorganet plikter å behandle de søknader som det har myndighet til å avgjøre. I dette konkrete tilfellet mener Stiftelsestilsynet at det av flere grunner gjør seg gjeldende begrensninger i vår kompetanse etter stiftelsesloven § 55, og at kompetansebegrensningene gjør at vi ikke kan behandle søknaden slik saken ligger an.

Stiftelsestilsynet legger til grunn at en sentral kompetansebegrensning må oppstilles på bakgrunn av uttalelsen i Ot.prp. nr. 3 (1979-1980) på side 36, hvor det heter:

«Omdanning av [forpliktelser med bestemt rettighetshaver] vil reise særlige problemer sammenliknet med de tilfelle hvor det ikke er noen bestemt rettshaver, og man anser det lite naturlig å foreta en regulering av disse forhold i denne loven»

Bestemmelsen må praktiseres slik at søknadsbehandlingen ikke reiser slike særlige problemer som man ved utformingen av lovteksten la til grunn at ikke skal oppstå ved bruk av bestemmelsen. Stiftelsestilsynet legger til grunn at det med «særlige problemer» i tilfeller hvor det er en bestemt rettighetshaver siktes til betraktninger om rettslige så vel som praktiske forhold.

En grunnleggende innvending mot at Stiftelsestilsynet skal ta stilling til holdbarheten («godheten») av anførsler om å være rettighetshaver, slik det er gjort i denne klagesaken, er

at avklaring av rettslige posisjoner mellom private på tingsrettens område er en oppgave for domstolene. Den som gjør gjeldende (pretenderer) at en rettighet er til eller ikke, er som et klart utgangspunkt henvist til å anlegge fastsettelsessøksmål for domstolene, som tar stilling til eksistens og omfang av rettigheter etter forutgående muntlig saksbehandling.»

I motsatt fall hevder Stiftelsestilsynet at tilsynet vil få oppgaver og ansvar som et domstollignende organ, noe Stiftelsestilsynet ikke har forutsetninger for.

Stiftelsestilsynet uttaler også:

«Det kan til ovennevnte innvendes at den som ikke ønsker at omdanning skal skje, kan trenere et vedtak etter § 55 ved å påstå å være rettighetshaver på uriktig grunnlag. Til dette vil Stiftelsestilsynet bemerke at den som med urette påstår å være rettighetshaver, vil måtte bære risikoen for dette på ordinær måte i tvistesaker gjennom bestemmelsene om ansvar for motpartens sakskostnader i tvisteloven.»

6 Klagers merknader til Stiftelsestilsynets innstilling

Klager mener at Stiftelsestilsynet må ta stilling til Cs påståtte rettighet til eiendommen. Det er ikke slik at Cs pretensjon byr på kompliserte juridiske utredninger eller behov for umiddelbar bevisførsel. Det er et helt grunnleggende prinsipp i norsk rett at det ikke oppstår noen rettigheter til arv før arvelater er død.

I testamentet av 8. mai 1981 er C riktignok nevnt som «rettighetshaver», men dette er bare en sekundærdisposisjon som gjelder dersom A skulle falle fra før testator D. Siden A overlevde testator kom denne bestemmelsen ikke til anvendelse. Klagers oppfatning er at Stiftelsesklagenemnda må kunne legge til grunn at en fremtidig arving ikke har noen rettigheter til arv som ikke er falt. Det vil være oppsiktsvekkende om Stiftelsesklagenemnda opprettholder at man i denne sak må ta hensyn til at C har pretendert å ha en rettighet han etter arveloven eller testamentet ikke har.

7 Stiftelsesklagenemndas vurdering

Stiftelsesloven § 55 første ledd a) bestemmer at reglene om omdanning i stiftelsesloven kapittel 6 gjelder tilsvarende for:

«a) formuesverdier som ved avtale, testament, gavebrev eller annen privatrettslig disposisjon er overført til en bestående stiftelse eller en annen form for rettssubjekt (enkeltperson, forening, selskap, offentlig institusjon mv.), med bestemmelse om hvordan formuesverdien skal brukes. Dette gjelder likevel ikke rettigheter som omfattes av servituttolven»

Bestemmelsen omfatter bl.a. forskjellige former for testamentpålegg, så som salgs- og pantsettelsesforbud som i saken her. Det er, som Stiftelsestilsynet også skriver i vedtaket, en forutsetning for omdanning etter bestemmelsen at båndleggelsen ikke er satt til fordel for noen bestemte rettighetshavere som kan samtykke i at båndleggelsen endres eller oppheves. Dette sto uttrykkelig i den tidligere bestemmelsen i stiftelsesloven av 1980 § 38 første ledd nr.5, men det er helt på det rene at dette er en forutsetning også etter den någjeldende bestemmelsen, jf. Knudsen/Woxholth: Stiftelsesloven med kommentarer (2004) side 258.

Spørsmålet blir så om C er rettighetshaver til urådighetsklausulen som i henhold til Ds testament hefter på eiendommen. Stiftelsesklagenemnda kan ikke se at så er tilfelle eller at han pretenderer dette. I sin henvendelse til C i brev 7. juni 2019 spør tilsynet om han mener å ha rettigheter etter Ds testament som gjør at Stiftelsestilsynet etter stiftelsesloven § 55 ikke

kan behandle søknaden om oppheving av urådighetsklausulen. Cs var er gjengitt ovenfor. Som det fremgår av svaret gjør han gjeldende at han har rettighet til eiendommen båndleggesen gjelder. Det er imidlertid noe annet enn å gjøre krav på å være rettighetshaver etter urådighetsklausulen på en slik måte at Stiftelsestilsynet ikke kan behandle søknaden om opphevelse. Riktignok skriver C at han av denne grunn «. . heller ikke (vil) støtte eller tillate noen form for endring eller oppheving av urådighetsklausuler knyttet til nevnte eiendom». Dette må imidlertid etter nemndas syn oppfattes som en meningsytring, og ikke som en pretensjon om å være rettighetshaver etter urådighetsklausulen saken gjelder. C har da heller ikke anført noe som kan gi grunnlag for at han skulle ha en slik rettighet. Nemnda vil for egen del tilføye at heller ikke testamentet med rimelighet kan forstås slik at C er ment å skulle være rettighetshaver etter urådighetsklausulen.

Stiftelsesklagenemnda er etter dette kommet til at C ikke er rettighetshaver etter urådighetsklausulen i Ds testament og at dette heller ikke er pretendert på en slik måte at søknaden om opphevelse av klausulen ikke kan realitetsbehandles etter stiftelsesloven § 55 første ledd a). Stiftelsestilsynets vedtak om avvisning må derfor oppheves, og søknaden realitetsbehandles.

8 Vedtak

Stiftelsesklagenemnda fatter etter dette slikt vedtak:

Stiftelsestilsynets vedtak av 11. juli 2019 oppheves. Saken sendes tilbake til Stiftelsestilsynet for realitetsbehandling.

Vedtaket er endelig og kan ikke påklages, jf. forvaltningsloven § 28 tredje ledd.

Vedtaket er enstemmig.

Stiftelsestilsynets vedtak er endret til gunst for klager. Etter forvaltningsloven § 36 kan klager kreve dekket vesentlige sakskostnader som har vært nødvendige for å få endret vedtaket. Eventuelt krav om dekning av sakskostnader bes rettet til Stiftelsesklagenemnda.

Oslo, 14. januar 2020

Gudmund Knudsen
Leder

Dokumentet er godkjent elektronisk